

Cirkvi a náboženské spoločenstvá za „železnou oponou“. Druhá časť: 1956 – 1968

Medzinárodná vedecká konferencia

Organizátor: Ústav pamäti národa

Spoluorganizátori: Ústav národnej pamäte (Poľsko); Ústav pre štúdium totalitných režimov (Česká republika); Výbor národnej pamäte (Maďarsko)

Miesto: Bratislava

Termín: 24. – 25. september 2024

Rok 1956 predstavuje v dejinách stredovýchodnej Európy významný historický medzník. Porážka maďarského povstania a nepokojov v Poľsku, ako aj tvrdé represálie, ktoré nasledovali, ukončili fázu otvoreného odporu voči komunistickým režimom v štátoch sovietskeho bloku. Postupne sa začal meniť aj postoj Západu. Ten síce z pozícií antikomunizmu odsudzoval tvrdé represálie, akceptoval však bipolárne rozdelenie sveta a aktuálnu sféru sovietskeho vplyvu. Meniaci sa medzinárodná situácia, najmä nová sovietska politika mierovej koexistencie, ktorá sa od roku 1956 začala postupne presadzovať, signalizovala, že ideologicky znepriatelené bloky sa pripravovali na dlhodobé spolužitie. Postupné uvoľňovanie medzinárodnopolitického napätia vyústilo koncom 60. rokov do politiky *détente*.

V rovnakom čase sa končí pontifikát Pia XII., ktorý odmietal priamy dialóg s komunistickými vládami, a začína sa éra pápežov Jána XXIII. a Pavla VI. Jedným z globálnych dôsledkov postojov týchto pápežov bol aj dialóg s marxizmom, Druhý vatikánsky koncil a napokon vatikánska východná politika a začiatok priamych rokovaní s komunistickými vládami v 60. rokoch.

V tejto zmenenej situácii sa čiastočne mení aj prístup komunistických režimov k otázkam vierovyznania. Po období tvrdých represíí, likvidácii cirkevných štruktúr a rehoľných spoločenstiev, a celkovom uplatnení mocenského monopolu nad cirkvami nastáva obdobie konsolidácie a upevňovania moci formou sústavnej kontroly a dohľadu nad cirkvami. V čoraz väčšej miere sa uplatňuje infiltrácia kléru, metódy zastráňovania a získavania na spoluprácu. Komunistické režimy cielene zakladajú kolaborantské organizácie tzv. vlasteneckých kňazov s úmyslom rozbiť cirkvi zvnútra. Na druhej strane sa rozvíjajú aj aktivity tzv. tajnej cirkvi, ktorej pôsobenie v danom období nie je dostatočne zmapované. Významnou udalosťou v živote katolíckej cirkvi a veriacich sa javí Druhý vatikánsky koncil, na ktorom sa zúčastnili aj biskupské delegácie zo štátov sovietskeho bloku, pričom postoj komunistických režimov voči Druhému vatikánskemu koncilu vo všeobecnosti je predmetom širokého bádateľského záujmu. Dôležitou súčasťou dejín studenej vojny v danom období je aj pôsobenie exilových organizácií zo stredovýchodnej Európy, ktoré komunistické režimy vnímali ako ideologického protivníka.

Organizátori konferencie chcú analyzovať v širších súvislostiach situáciu cirkví a náboženských spoločenstiev v európskych krajinách východného bloku v rokoch 1956 – 1968. Cieľom konferencie bude špecifikovať podobnosti a rozdiely medzi ich aktivitami, štátnou politikou voči cirkvám, situáciou stúpcov a organizácií jednotlivých cirkví doma a v diaspóre. Zameria sa aj na analýzu mocenských mechanizmov a modifikácií represívnej politiky komunistických režimov v zápase proti cirkvám v štátoch, ktorých ideologickým predpokladom bol boj s náboženstvom.

Konferencia sa bude venovať nasledovným témam:

- analýza mocenských mechanizmov komunistických režimov v zápase proti cirkvám a náboženským spoločnostiam;
- represívne metódy komunistických režimov voči cirkvám;
- politické tajné polície a ich podiel na perzekúcii cirkví;
- politika Svätej stolice a Svetovej rady cirkví k štátom a národom za železnou oponou;
- fenomén formovania a pôsobenia tzv. tajnej cirkvi;
- protestantské cirkvi a menšie konfesijné spoločnosti v zápase s komunizmom;
- Rím ako jedno z centier protikomunistického exilu

Výstupom vedeckej konferencie bude recenzovaná kolektívna monografia.

Prihlášky s názvom príspevku, krátkym abstraktom a stručným profesijným životopisom posielajte do 31. mája 2024 na adresu katrebova@upn.gov.sk. Organizátori podujatia si vyhradujú právo výberu účastníkov. Účastníkom budú hrať náklady na ubytovanie počas konferencie.